

บทที่ 3

เค้าโครงทางทฤษฎีของโครงการสต็อกกันชนข้าว

วัตถุประสงค์

โครงการสต็อกกันชน (Buffer Stock) เป็นโครงการที่มั่นนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่มีเสถียรภาพของราคาและตลาด นโยบายดังกล่าวนอกจากจะช่วยรักษาเสถียรภาพของตลาดภายในแล้วยังสามารถจะรักษาเสถียรภาพของตลาดส่งออกได้อีกด้วย โดยหลักการแล้วนโยบายสต็อกกันชนดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1.

- ก. เพื่อการเก็บรักษาหรือควบคุมจำนวนสต็อกสินค้าให้เพียงพอกับความต้องการจากฤดูหนึ่งไปยังอีกฤดูหนึ่ง
- ข. เพื่อลดการเสี่ยงภัยจากการขาดแคลนสินค้า หรืออาหารทั้งภายในและภายนอกประเทศซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากผลผลิตตกต่ำในปีใดปีหนึ่ง
- ค. เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการค้าของการส่งออก
- ง. เพื่อช่วยรักษาเสถียรภาพรายได้ของเกษตรกร ฐานะทางเศรษฐกิจและความอยู่ดีกินดีของสังคม
- จ. เพื่อช่วยยกระดับรายได้ของเกษตรกร
- ฉ. เพื่อรักษาเสถียรภาพของการบริโภค การอุตสาหกรรมแปรรูปและยกระดับความอยู่ดีกินดีของผู้บริโภคให้สูงขึ้น

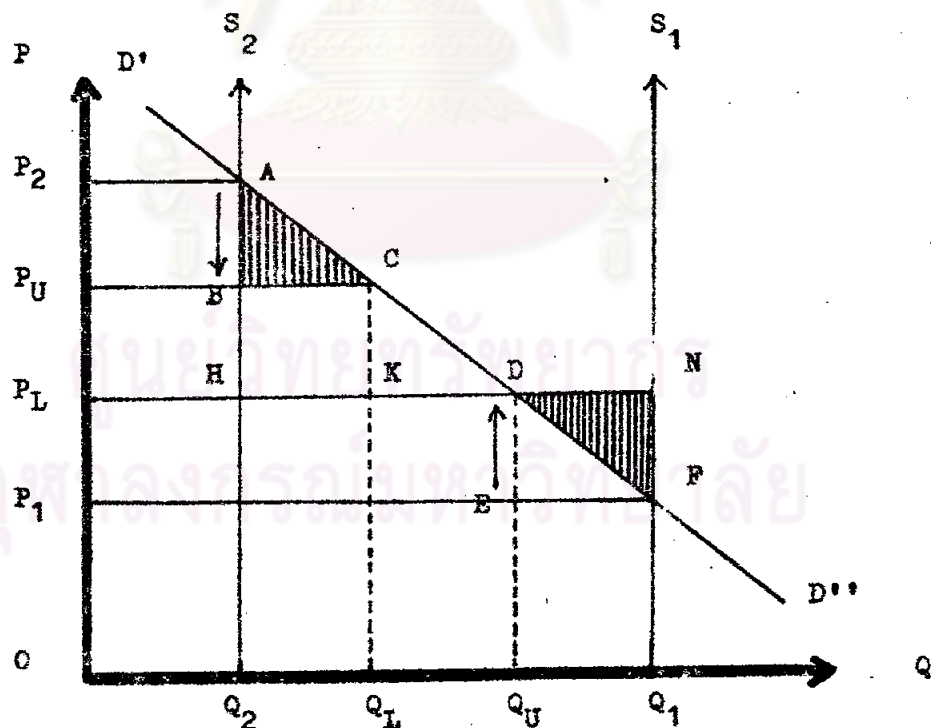
หลักและวิธีการดำเนินงานของโครงการ

โครงการสต็อกกันชนข้าวจะต้องมีสถาบันหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเข้ารับดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ สถาบันหรือหน่วยงานที่ดำเนินโครงการสต็อกกันชนดังกล่าวนี้มีลักษณะ

1. ชัยวัฒน์ คนจริง, บทความการประชุมทางวิชาการครั้งที่ 16, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การดำเนินงานในเชิงธุรกิจการค้านี้ใช้ดำเนินงานในลักษณะให้บริการสงเคราะห์แก่ประชาชน โดยดำเนินงานโดยยอมรับซื้อจำหน้าสต็อกข้าวเพื่อป้องกันมิให้ราคาและปริมาณข้าวในท้องตลาดต้องเคลื่อนไหวรุนแรงมากเกินไป

โดยที่ข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ผลิตได้ตามฤดูกาลและมีความผันผวนทางราคาและปริมาณตามฤดูกาล การศึกษาในที่นี้จึงเป็นการพิจารณาว่ากั้อยู่เชิงหลักและการดำเนินงานสต็อกสินค้าตามฤดูกาลเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาเสถียรภาพของราคาและปริมาณผลผลิตข้าวเพื่อออกสู่ท้องตลาดเป็นรายเดือนและรายฤดูกาลในรอบปีหนึ่ง ๆ ทั้งนี้ โดยเน้นหนักอยู่ที่การควบคุมจำนวนสต็อกและปริมาณข้าวที่ออกสู่ตลาดเพื่อป้องกันมิให้ราคาข้าวในระดับผู้ผลิตต้องตกต่ำมากเกินไปในตอนต้นฤดูและมีให้ราคาข้าวระดับผู้บริโภคต้องสูงเกินไปในตอนปลายฤดู

รูปที่ 6 การรักษาเสถียรภาพราคาและปริมาณผลผลิตข้าวตามฤดูกาลตามโครงการสต็อกกันชนข้าว

จากรูปที่ 6 แกนตั้งของภาพแสดงถึงระดับราคาข้าวในท้องตลาดและระดับราคาข้าวที่จะรักษาเสถียรภาพไว้ ส่วนแกนนอนของภาพแสดงถึงปริมาณสินค้าข้าวที่มีการซื้อขายในท้องตลาด รวมทั้งจำนวนสต็อกสินค้าข้าวที่จะต้องซื้อขายเพื่อให้ราคาเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงราคาที่กำหนดไว้เป็นระดับที่จะรักษาเสถียรภาพ

สมมุติให้ D' D'' ในภาพแสดงถึงเส้นความต้องการข้าวในท้องตลาดเพื่อการบริโภค การสต็อก และการส่งออกในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อความสะดวกและง่ายแก่การวิเคราะห์ในที่นี้สมมุติให้ D' D'' เป็นเส้นตรงเฉียงจากบนมาล่างและจากซ้ายไปขวาขณะเดียวกันสมมุติให้ S_1 และ S_2 เป็นเส้นที่แสดงถึงปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดในระยะเวลาหนึ่ง โดยที่ S_1 มากกว่า S_2 และเพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์สมมุติให้ทั้ง S_1 และ S_2 เป็นเส้นตรงตั้งฉากกับแกนนอนของภาพ จุดตัดกันของเส้น D' D'' กับ S_1 ก่อให้เกิดราคาดุลยภาพในตลาดเท่ากับ P_1 และระหว่างจุดตัดของเส้น D' D'' กับ S_2 ทำให้เกิดราคาดุลยภาพเท่ากับ P_2 โดยที่ P_2 มากกว่า P_1 สมมุติว่า P_2 เป็นระดับราคาที่สูงในทัศนะของผู้บริโภค และ P_1 เป็นราคาที่ต่ำมากในทัศนะของผู้ผลิต เพื่อเป็นการบรรเทาสภาวะความรุนแรงของระดับราคาข้าวดังกล่าว โครงการจะพยายามทำให้ราคาข้าวเคลื่อนไหวขึ้นลงอยู่ในระดับที่ไม่สูงกว่า P_U และไม่ต่ำกว่า P_L ในที่นี้สมมุติให้ราคาขั้นสูงของข้าวที่จะรักษาเสถียรภาพไว้เท่ากับ P_U เมื่อปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดเท่ากับ S_2 และเท่ากับราคาเสถียรภาพขั้นต่ำ P_L เมื่อปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดเท่ากับ S_1 การที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ก็โดยการรับซื้อข้าวเข้าสู่คลังสินค้าเป็นจำนวนเท่ากับ EF ในกรณีที่ความต้องการข้าวเท่ากับ D' D'' และปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดมีมาก¹ ก็เท่ากับ S_1 หรือโดยการจำหน่ายข้าวจากคลังสินค้าออกสู่ท้องตลาดในจำนวน BC ในกรณีที่ปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดน้อย² ก็เท่ากับ S_2 โดยที่ความต้องการข้าวยังสมมุติให้คงเดิมคือ D' D''

ถ้าสามารถกระทำได้เช่นนี้แล้ว ราคาข้าวในระยะที่มีปริมาณออกสู่ท้องตลาดเท่ากับ S_1 จะคงอยู่ที่ระดับ P_L แทนที่จะเป็นระดับ P_1 และจะเท่ากับ P_U แทนที่จะเท่ากับ P_2 ในกรณีที่ปริมาณข้าวในท้องตลาดจำนวน S_2

1., 2. โดยปกติในตอนฤดูเก็บเกี่ยวหรือตอนต้นฤดู ปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดจะมีมากและจะมีน้อยในตอนปลายฤดู ราคาข้าวในตอนต้นฤดูจึงต่ำเมื่อเทียบกับราคาข้าวในตอนปลายฤดู

ผลกระทบต่อตลาดของโครงการก็คือทำให้ปริมาณข้าวในท้องตลาดลดลงโดยการซื้อเก็บในคลังสินค้าในระยะที่มีผลผลิตออกสู่ท้องตลาดมากแต่จะทำให้ปริมาณข้าวในท้องตลาดมีมากขึ้นในกรณีที่ผลผลิตข้าวในท้องตลาดมีน้อยโดยการจำหน่ายข้าวออกจากคลังสินค้า นอกจากนี้ถ้าพิจารณาถึงประโยชน์ที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับแล้วจะเห็นว่า ในกรณีที่ปริมาณข้าวที่ออกสู่ท้องตลาดเท่ากับ S_1 นั้น โครงการจะรับซื้อข้าวในราคา P_L เป็นจำนวน $Q_U Q_1$ ซึ่งทำให้ผู้ผลิตมีรายได้เพิ่มขึ้นจากก่อนมีโครงการเป็นจำนวนเท่ากับพื้นที่สามเหลี่ยม DNF ทำนองเดียวกันในกรณีที่ปริมาณข้าวออกสู่ท้องตลาดมีจำนวนเท่ากับ S_2 นั้น โครงการจะจำหน่ายข้าวออกสู่ท้องตลาดในระดับราคา P_U เป็นจำนวน $Q_2 Q_L$ ซึ่งมีผลทำให้ผู้บริโภคลดค่าใช้จ่ายจากกรณีที่ไม่มีโครงการเป็นจำนวนเท่ากับพื้นที่สามเหลี่ยม ABC

ในด้านผลตอบแทนของโครงการนั้น เงินทุนที่จะต้องใช้ในการรับซื้อข้าวจำนวน $Q_U Q_1$ และในราคา P_L ก็จะเท่ากับพื้นที่สี่เหลี่ยม $DQ_U Q_1 N$ ทำนองเดียวกันรายได้ที่เป็นมูลค่าของข้าวที่จำหน่ายออกสู่ท้องตลาดของโครงการในจำนวน $Q_2 Q_L$ และในราคา P_U นั้นจะเท่ากับพื้นที่สี่เหลี่ยม $BQ_2 Q_L C$ ถ้าหากปริมาณการรับซื้อ $Q_U Q_1$ เท่ากับปริมาณการจำหน่ายออกสู่ท้องตลาด $Q_2 Q_L$ แล้วกำไรเบื้องต้นจากการรับซื้อข้าวของโครงการจะเท่ากับพื้นที่สี่เหลี่ยม $BCHK$ ซึ่งกำไรเบื้องต้นนี้ถ้าหักด้วยค่าใช้จ่ายในการดำเนินการซื้อและขายบวกด้วยค่าดอกเบี้ยเงินทุนหมุนเวียนและค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาข้าวแล้วก็คือ กำไรสุทธิที่โครงการจะได้รับ

อย่างไรก็ดีการศึกษาครั้งนี้จะจำกัดการพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นจำนวนเงินทุนรับซื้อที่ต้องการและรายได้จากการรับซื้อและจำหน่ายข้าวตามโครงการนี้เท่านั้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย